

TOEGANG TOT REMEDIERING IN BELGIË

**DE RICHTLIJNEN VAN DE VERENIGDE
NATIES INZAKE BEDRIJVEN EN
MENSENRECHTEN (UNGP) IN BELGIË:**

**Gerechtelijke en buitengerechtelijke
mechanismen van de staat die toegang
bieden tot herstel en/of verhaal**

INHOUD

— PREAMBLE	06
— INLEIDING	07
— 1. HOE EFFECTIEVE TOEGANG TOT DE RECHTER VERKRIJGEN?	08
1.1. JURIDISCHE BIJSTAND EN RECHTSHULP	09
■ 1.1.1. Juridische eerstelijnsbijstand	09
■ 1.1.2. Juridische tweedelijnsbijstand	09
■ 1.1.3. Rechtsbijstand	10
■ 1.1.4. Juridische bijstand en hulp bij grensoverschrijdende geschillen	10
1.2. MECHANISMEN VOOR TOEGANG TOT RELEVANTE INFORMATIE	11
■ 1.2.1. Informatie opvragen van de staat	11
■ 1.2.2. Om bewijsmateriaal te verzamelen om vorderingen in te dienen	11
— 2. VOORAFGAAND AAN PROCEDEREN: HERSTEL EN/OF VERHAAL DOOR ALTERNATIEVE GESCHILLENBESLECHTING (ADR)	14
2.1. IN BURGERLIJKE EN HANDELSGESCHILLEN	15
2.2. STRAFZAKEN	16
2.3. OMBUDSMAN	16
2.4. NATIONAAL CONTACTPUNT (NCP) VOOR DE OESO-RICHTLIJNEN VOOR MULTINATIONALE ONDERNEMINGEN (MNE)	17
2.5. HET KLACHTENMECHANISME VAN DE BELGISCHE INVESTERINGSMAATSCHAPPIJ VOOR ONTWIKKELINGSLANDEN (BIO)	18
2.6. INSTITUTEN VOOR BEMIDDELING TEGEN DISCRIMINATIE	19
2.7. DE GEGEVENSBESCHERMINGSAUTORITEIT	19
2.8. BEMIDDELINGSENTITEITEN VOOR CONSUMENTENBESCHERMING	20
2.9. EUROPESE OMBUDSMAN	21
— 3. VOORLOPIGE MAATREGELEN VOORZITTERS VAN RECHTBANKEN VAN EERSTE AANLEG	22
3.1. KORTGEDING VOOR DRINGENDE VOORLOPIGE VOORZIENING	23
3.2. VORDERING TOT STAKING	23

4. VORDERINGEN MET HET OOG OP EEN SANCTIE EN/OFSCHADEVERGOEDING (TEGEN BEDRIJVEN EN/OF DE STAAT)	25
4.1. EERSTE OPTIE: BEVOEGDE ADMINISTRATIEVE INSTANTIES AANSPREKEN	26
■ 4.1.1. Sociale administratieve geldboetes	26
■ 4.1.2. Mechanismen ter bescherming van het milieu: vergunningen en milieu-effectrapportering (MER)	28
■ 4.1.3. Mechanismen in verband met duurzame overheidsopdrachten	31
4.2. TWEEDE STAP: GERECHTELIJKE MECHANISMEN	32
■ 4.2.1. Rechtbank van eerste aanleg	36
4.2.1.1. Burgerlijke rechtbanken	36
4.2.1.1.1. Burgerlijke geschillen inzake buitencontractuele aansprakelijkheid	36
4.2.1.1.2. Rechtsvordering tot collectief herstel	38
4.2.1.2. Strafrechtbanken	39
4.2.1.3. Arbeidsrechtbanken	41
■ 4.2.2. De Raad van State	41
5. MECHANISMEN UITSLUITEND GERICHT TOT DE STAAT OM STRUCTURELE HERVORMINGEN TE BEKOMEN DIE TOEKOMSTIGE SCHENDINGEN VOORKOMEN: GRONDWETTELIJKE MECHANISMEN VOOR DE BESCHERMING VAN MENSENRECHTEN	43
5.1. BEROEP TOT Vernietiging	44
6. HOE KAN DE TENUITVOORLEGGING VAN RECHTELIJKE UITSPRAKEN GEVRAAGD WORDEN?	46
7. ALS GEEN VAN DE NATIONALE MECHANISMEN TOEGANG GEVEN TOT EFFECTIEF HERSTEL EN/OF VERHAAL.	49
7.1. INDIVIDUELE KLACHTEN VOOR HET EUROPEES HOF VOOR DE RECHTEN VAN DE MENS (EHRM)	50
7.2. DE COLLECTIEVE KLACHTENPROCEDURE VOOR HET EUROPEES COMITÉ VOOR SOCIALE RECHTEN VAN DE RAAD VAN EUROPA:	52
7.3. VN-SYSTEEM VAN INDIVIDUELE KLACHTEN	53
7.4. ANDERE MECHANISMEN	54

PREAMBLE:

Deze brochure vloeit voort uit het Belgisch Nationaal Actieplan “Ondernemingen en Mensenrechten”, dat stoelt op de “richtlijnen van de Verenigde Naties inzake bedrijven en mensenrechten”. België wil deze richtsnoeren uitvoeren, in het bijzonder pijler III, met de volgende grondslag:

“Krachtens hun verplichting om bescherming te bieden tegen mensenrechtenschendingen door ondernemingen, moeten de staten de gepaste maatregelen nemen om door middel van gerechtelijke, administratieve, wetgevende of andere maatregelen te verzekeren dat wanneer dergelijke schendingen zich voordoen op hun grondgebied en/of onder hun jurisdictie, de getroffen partijen toegang hebben tot een effectief rechtsmiddel.”

Dit principe herbevestigt dat overheden de plicht hebben te garanderen dat personen die het slachtoffer worden van mensenrechtenschendingen door bedrijven toegang hebben tot effectieve remediëring. Dit via gerechtelijke, administratieve, wetgevende of andere gepaste middelen. Er bestaan verschillende staatsgebonden procedures op Belgisch en internationaal niveau. Veel van deze klachtenmechanismen zijn echter onvoldoende gekend en/of te moeilijk uit te voeren, wat een negatieve impact kan hebben op zowel de slachtoffers als de ondernemingen.

Bij gebrek aan voldoende duidelijke informatie hieromtrent kunnen de activiteiten van een onderneming negatieve gevolgen hebben voor de mensenrechten. Een bedrijf kan zich, ongewild of zonder dat het dit kon verhinderen, schuldig maken aan mensenrechtenschendingen. Daarnaast kunnen de slachtoffers zich ontmoedigd/machteloos voelen ten aanzien van de procedure die ze moeten volgen om hun rechten te doen gelden.

Het gebrek aan duidelijkheid hieromtrent brengt juridische onzekerheid met zich mee, wat noch in het belang van het slachtoffer, noch in dat van de ondernemingen is. Daarom heeft het Federaal Instituut voor Duurzame Ontwikkeling (FIDO) de Universiteit Antwerpen gevraagd om een exhaustieve studie* uit te voeren naar de bestaande remediëeringsmechanismen die onder de bevoegdheid van de overheid vallen. Het resultaat daarvan is deze brochure.

De bedoeling van deze brochure is om de mensen en ondernemingen zo doeltreffend mogelijk te informeren over hun rechten en plichten en over de middelen om deze te (doen) naleven.

Hoe kun je een doeltreffende toegang tot de rechtspraak verkrijgen? Waar kun je steun of rechtsbijstand bekomen om je rechten te doen gelden? Wie zijn de sleutelactoren die bevoegd zijn in dit domein? Wat is de meest geschikte procedure? Dit zijn maar enkele van de vragen waarop deze brochure een pragmatisch en zo volledig mogelijk antwoord wenst te geven om een doeltreffende toegang te garanderen tot de beroepsmechanismen die ter beschikking staan van de slachtoffers van mensenrechtenschendingen.

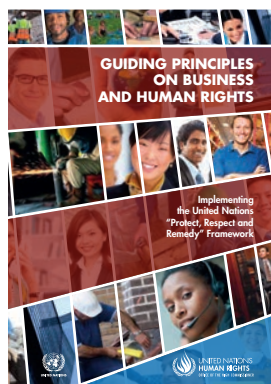
* de volledige studie is beschikbaar op: <http://www.duurzameontwikkeling.be/nl>

Dieter Vander Beke,
Directeur a.i. FIDO

INLEIDING

De VN Richtlijnen inzake Bedrijven en Mensenrechten (UNGP) bieden staten een omvattend kader om het gedrag van bedrijven in strijd met de mensenrechten te reguleren. Deze richtlijnen zijn gebaseerd op drie pijlers:

- (i)** Staten hebben een juridische verplichting om individuen te beschermen tegen mensenrechtenschendingen door bedrijven. Ze moeten reguleren hoe bedrijven verantwoordelijk kunnen worden gehouden voor het respecteren, het beschermen, en - in sommige gevallen – het vervullen van de mensenrechten.
- (ii)** Bedrijven moeten maatschappelijk verantwoord ondernemen (MVO) nastreven voor de eerbiediging van de mensenrechten. Ze moeten schendingen van de mensenrechten voorkomen en aandacht schenken aan de negatieve impact van hun activiteiten door toepassing van due diligence op het gebied van mensenrechten (Human Rights Due Diligence, HRDD). Dit is een continu proces voor de beoordeling van de werkelijke en potentiële impact op de mensenrechten van een bedrijf, veroorzaakt hetzij direct (door haar eigen activiteiten) of indirect (via haar partners).
- (iii)** Staten moeten gerechtelijke mechanismen beschikbaar stellen aan de slachtoffers om toegang te hebben tot effectief herstel en/of verhaal. Staten en bedrijven moeten bovendien ook zorgen voor bijkomende buitengerechtelijke mechanismen.

Source : http://www.ohchr.org/Documents/Publications/GuidingPrinciplesBusinessHR_EN.pdf

A grayscale photograph of a man in a striped shirt carrying a large, heavy sack on his shoulder. The sack is the central focus, and the man's expression is one of strain. The background is blurred, suggesting an outdoor setting. The text is overlaid on the image.

1.

HOE EFFECTIEVE TOEGANG
TOT DE RECHTER
VERKRIJGEN?

I. HOE EFFECTIEVE TOEGANG TOT DE RECHTER VERKRIJGEN?

In dit deel worden twee belangrijke onderdelen van het recht op toegang tot herstel en/of verhaal voorgesteld. Ze zijn beschikbaar in combinatie met al de mechanismen die hierna vermeld worden (secties 2-7).

1.1. JURIDISCHE BIJSTAND EN RECHTSHULP¹

België biedt juridische bijstand en rechtshulp ter ondersteuning van slachtoffers en andere belanghebbenden op zoek naar herstel en/of verhaal voor mensenrechtenschendingen door bedrijven.

■ Juridische eerstelijnsbijstand

Juridische eerstelijnsbijstand biedt algemene voorlichting over juridische procedures en rechten.

Voorwaarden: beschikbaar voor iedere persoon, ongeacht inkomen of juridisch belang in een zaak.

Waar? Bij de ‘rechtsbijstand commissies’ georganiseerd door de balies, justitiehuisen en andere instellingen zoals de vrederechters, gemeenten, sociale actoren (bijvoorbeeld OCMW, Agentschap Integratie en Inburgering) of gespecialiseerde mensenrechteninstellingen zoals UNIA (discriminatie), het Instituut voor de Gelijkheid van Vrouwen en Mannen en Myria (voor mensenhandel en migratieproblematiek).

■ Juridische tweedelijnsbijstand

Het gaat hier om juridische bijstand en vertegenwoordiging in gerechtelijke of administratieve procedures, evenals in bemiddeling door erkende bemiddelaars.

¹ http://ec.europa.eu/civiljustice/legal_aid/legal_aid_bel_en.htm#2

Voorwaarden: alleen beschikbaar voor personen (met woonplaats in België of de Europese Unie) die een juridisch belang hebben bij het verschijnen voor een rechter alsook een bewezen gebrek aan financiële middelen (behalve in uitzonderlijke omstandigheden die de wet voorschrijft).

Waar? Bij de 'rechtsbijstand commissies' georganiseerd door de balies.

■ Rechtsbijstand

Slachtoffers zonder financiële middelen om de gerechtelijke of buitengerechtelijke procedures te betalen kunnen financiële steun (volledige of gedeeltelijke vrijstelling) vragen om de volgende kosten te dekken:

- de tussenkomst van de gerechtsdeurwaarder bij het aanklagen van de staat
- zegelrechten en registratieheffingen
- de tussenkomst van getuigen (inclusief gerechtsdeskundigen)
- bemiddeling door een erkende bemiddelaar

■ Juridische bijstand en hulp bij grensoverschrijdende geschillen

Rechtshulp, rechtsbijstand en vertegenwoordiging kunnen worden gevraagd om gerechtelijke en buitengerechtelijke mechanismen te gebruiken om herstel en/of verhaal te bekomen voor grensoverschrijdende mensenrechtenschendingen door bedrijven.

Voorwaarden: De voorwaarden en de formulieren die moeten worden ingediend zijn hier² beschikbaar.

Hulp voor vertalingen:

De rechtbanken zorgen zelf voor vertalers en tolken. In Vlaanderen biedt het Agentschap Integratie en Inburgering¹ ook tolk- en vertalingsdiensten om slachtoffers te ondersteunen bij administratieve en juridische zaken buiten het gerechtelijk apparaat.

¹ <http://www.integratie-inburgering.be/wat-doen-we/sociaal-tolken-en-vertalen>

² https://e-justice.europa.eu/content_legal_aid_forms-157-en.do

1.2. MECHANISMEN VOOR TOEGANG TOT RELEVANTE INFORMATIE

Om toegang te krijgen tot effectief herstel en/of verhaal, is het mogelijk dat de slachtoffers informatie nodig hebben over hun rechten of bewijzen dienen te verzamelen voor hun vorderingen tegen bedrijven en/of de staat. Er bestaan hiervoor verschillende mechanismen:

■ Informatie opvragen van de staat

Voorwaarden: Elk slachtoffer of elke belanghebbende heeft het recht om informatie te vragen en om documenten te raadplegen door een verzoekschrift te richten of een kopie van een document te vragen. Dit recht wordt alleen beperkt in gevallen omschreven door de (grond) wet.

■ Om bewijsmateriaal te verzamelen om vorderingen in te dienen.

Voorwaarden: Slachtoffers, belanghebbenden of de rechterlijke macht kunnen deurwaarders verzoeken (Art. 519 (2) Gerechtelijk Wetboek) om materiële feiten vast te stellen.

Waar? De gerechtsdeurwaarders van rechtbanken van eerste aanleg

Resultaat: Met deze procedure kunnen vaststellingen van materiële feiten verzameld worden voor een toekomstige procedure tegen een bedrijf en/of de staat.

Rapportering:

Sommige bedrijven moeten samen met de jaarlijkse balans bepaalde niet-financiële informatie rapporteren over kwesties die verband houden met het milieu, de sociale en arbeidsomstandigheden, het respect voor de mensenrechten en de bestrijding van corruptie en omkoping. Deze verslagen zijn nuttig bij het indienen van een claim voor een bedrijfsgerelateerde schending van de mensenrechten. Bovendien past een toenemend aantal bedrijven vrijwillige rapportagesystemen toe als een goede bedrijfspraktijk.

Rapportageverplichtingen: de openbaarmaking van niet-financiële informatie.

De volgende entiteiten dienen niet-financiële informatie in hun jaarverslag te rapporteren:

- Organisaties van openbaar belang (bepaald in artikel 4/1 van het Belgisch Wetboek van Vennootschappen) met meer dan 500 werknemers en een jaarlijkse totaalbalans van meer dan 17 miljoen EUR of een jaaromzet (exclusief btw) van meer dan 34 miljoen EUR.
- Groepen van bedrijven moeten geconsolideerde niet-financiële informatie indienen en publiceren wanneer de moedermaatschappij van openbaar belang is en de groep meer dan 500 werknemers heeft. Dochterondernemingen van deze groepen hoeven deze verklaring niet te publiceren.

Meer informatie vind je hier¹

Vrijwillige rapporteringsinitiatieven

Normen certificeren dat producten, processen en diensten voldoen aan bepaalde vereisten, specificaties en richtlijnen.

¹ <https://economie.fgov.be/nl/themas/ondernemingen/een-onderneming-beheren-en/financiele-en-boekhoudkundige-boekhoudrecht-en-jaarrekening/belgische-bepalingen/niet-financiele-informatie>

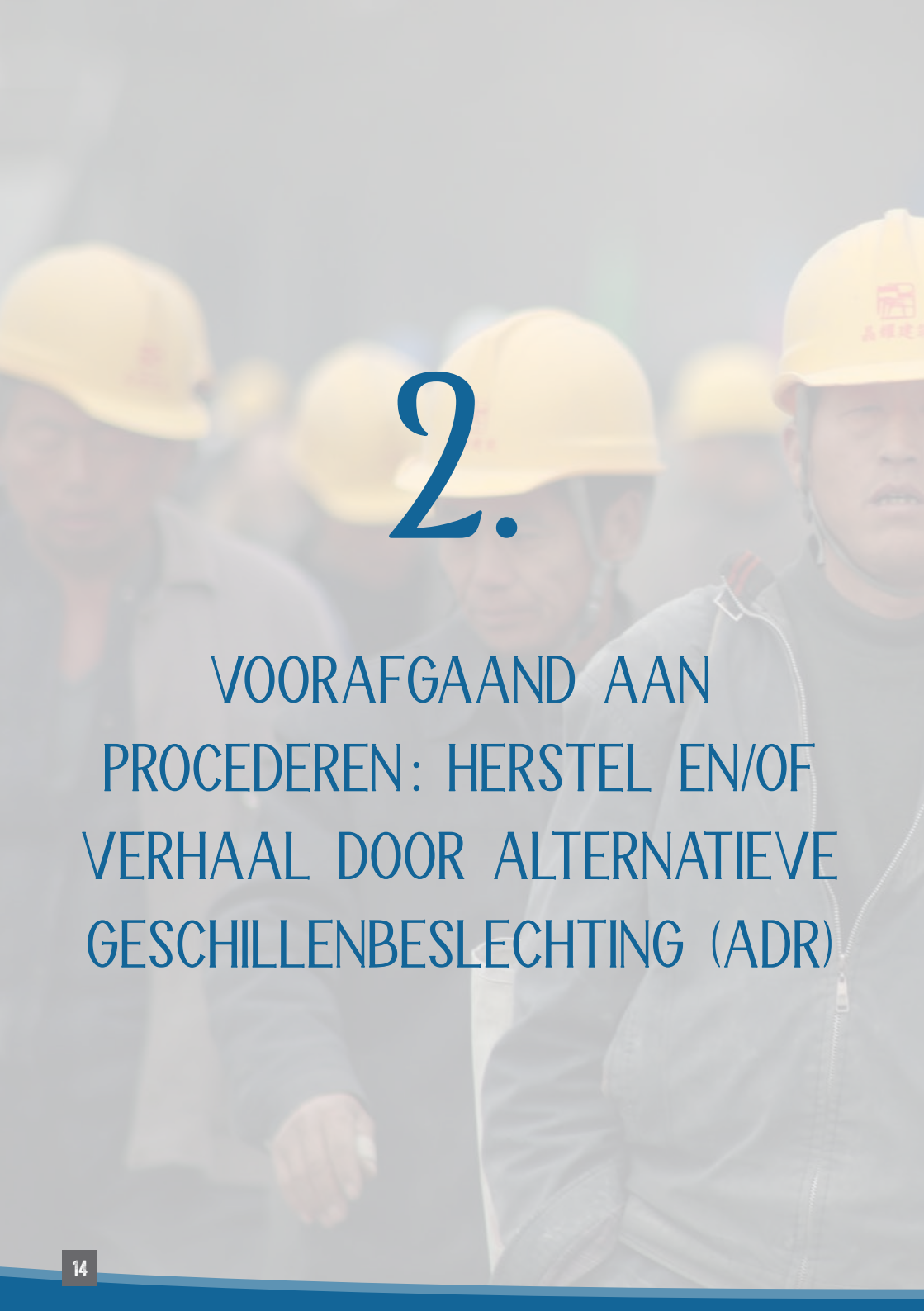
Waar?

- Het Nationale Bureau voor Normalisatie (NBN)² verspreidt of certificeert relevante informatie over bedrijfsactiviteiten.
- ISO Internationale Normen³ certificeren dat bedrijven producten en diensten verkopen die veilig, betrouwbaar en van goede kwaliteit zijn. ISO bevat een mechanisme voor informele klachten over misbruik van het ISO-logo of valse ISO-certificering. De meest relevante normen zijn:
 - ISO 9000 inzake kwaliteitsmanagement;
 - ISO 14000 inzake milieubeheer,
 - ISO 26000 inzake sociale verantwoordelijkheid (richtlijnen, geen certificaat)
 - ISO 22000 inzake het beheer van de voedselveiligheid,
 - ISO 45001 inzake gezondheid en veiligheid op het werk,
 - ISO 37001 inzake managementsystemen tegen omkoping.
 - ISO 20400 inzake Sustainable procurement-Guidance
 - ISO 31000 inzake Risk Assessment
- Het Global Reporting Initiative⁴ (GRI) bepaalt normen voor bedrijven inzake duurzaamheidsthema's, met inbegrip van mensenrechten.
- Social Accountability Standaard SA 8000

² <https://www.nbn.be/en>

³ <http://www.iso.org/iso/home/about.htm>

⁴ <https://www.globalreporting.org/standards/gri-standards-download-center/>

2.

VOORAFGAAND AAN
PROCEDEREN: HERSTEL EN/OF
VERHAAL DOOR ALTERNATIEVE
GESCHILLENBESLECHTING (ADR)

2. VOORAFGAAND AAN PROCEDEREN: HERSTEL EN/OF VERHAAL DOOR ALTERNIEVE GESCHILLENBESLECHTING (ADR)

ADR-mechanismen kunnen conflicten beslechten zonder gebruik te maken van gerechtelijke procedures, wat leidt tot snellere en minder dure oplossingen. Ze zijn in principe vrijwillig maar kunnen leiden tot een bindende overeenkomst. Bij niet-naleving zijn gerechtelijke mechanismen nodig voor de handhaving.

■ In burgerlijke en handelsgeschillen

Bemiddeling in burgerlijke en handelzaken is het meest voorkomende ADR-mechanisme. Dit is een vrijwillige en vertrouwelijke procedure die tot doel heeft om een geschil buiten de rechtbank op te lossen. Bemiddeling kan ook voorgesteld worden door de partijen of een rechter in het kader van een gerechtelijke procedure. Een bemiddelingsakkoord dat voor een erkende bemiddelaar bereikt is en gehomologeerd werd door een rechter, heeft dezelfde juridische waarde als een vonnis.

Wie kan dit mechanisme gebruiken? ADR kan gebruikt worden door slachtoffers of belanghebbenden die een belang kunnen aantonen in het vertegenwoordigen van de slachtoffers, en die proceshoedanigheid hebben in de corresponderende gerechtelijke procedures.

Algemene resultaten: Een bemiddelingsakkoord dat het herstel voor de onrechtmatige handelingen, financiële compensatie, of het einde van de schending beveelt.

Waar? De bemiddeling zoals geregeld in het Gerechtelijk Wetboek wordt meestal uitgevoerd door een door de partijen gekozen erkende bemiddelaar³.

De Bestuurdersaansprakelijkheidsverzekering kan risico's dekken met betrekking tot rechtsvorderingen voor onrechtmatige handelingen door bedrijfsleiders en kaders, met inbegrip van mensenrechtenschendingen. De polis omvat burgerlijke vorderingen, evenals strafrechtelijke of bestuursrechtelijke onderzoeken. Sommige verzekeraars bieden deze verzekering aan voor moedervennootschappen en hun dochtervennootschappen. Verzekeringsmaatschappijen kunnen ook een rol spelen in de buitengerechtelijke geschillenbeslechting.

■ In strafzaken

Bemiddeling kan plaatsvinden voor de procureur des Konings⁴ om herstel te bekomen voor morele en materiële schade.

■ Ombudsman

Een ombudsman behandelt gerechtvaardigde klachten tegen administraties en kan proberen om te bemiddelen bij de betrokken instantie om de situatie en/of de terugkerende tekortkomingen te corrigeren.

- De federale Ombudsman⁵ kan bemiddelen bij conflicten met federale administraties.
- Voor conflicten met administraties van de gemeenschappen en gewesten kan bemiddeling worden aangevraagd bij de Vlaamse Ombudsman⁶, de Ombudsman van de Waalse regio en de Franse Gemeenschap⁷ en de Ombudspersoon voor de Duitstalige Gemeenschap⁸.
- Lokale gemeenschappen en autonome overheidsbedrijven kunnen hun eigen ombudsdienst hebben.

Voorwaarden:

- De klacht moet eerst ingediend worden bij de administratie in kwestie.
- De administratie moet de klacht geheel of gedeeltelijk verworpen hebben, of deze genegeerd hebben.
- De klacht mag niet reeds behandeld geweest zijn door de ombudsman.
- De klacht kan niet anoniem zijn of betrekking hebben op geschillen tussen particulieren.
- Op het federale niveau moet de klacht worden ingediend binnen een jaar na kennisname van de handeling of nalatigheid van de administratie. Ombudsdiensten van de gemeenschappen en gewesten kunnen andere termijnen hanteren.

4 <https://justitie.belgium.be/sites/default/files/downloads/MediationPenaleFR.pdf>

5 <https://www.ombudsman.be/nl/ombudsman/domain/all>

6 <http://www.vlaamseombudsdienst.be/ombs/index.html>

7 <http://www.le-mediateur.be/>

8 <http://www.ombudsman.be/de>

Het Kinderrechtencommissariaat¹ en de algemene afgevaardigde van de Franse Gemeenschap² kunnen bemiddelen in gevallen van mensenrechtenschendingen die te maken hebben met kinderen.

1 <https://www.kinderrechtencommissariaat.be/en>

2 <http://www.dgde.cfwb.be/>

Resultaat: Ombudsdiensten kunnen de klacht melden en suggesties doen aan de administratie om herhaling van de situatie te vermijden, maar ze hebben geen bevoegdheid om bindende oplossingen op te leggen. Deze procedure schorst de termijn om tegen een administratief besluit in beroep te gaan bij de Raad van State of een andere rechter, overeenkomstig Art. 19 van de Wetten op de Raad van State.

■ Nationaal contactpunt (NCP)⁹ voor de OESO-richtlijnen voor multinationale ondernemingen (MNE)¹⁰

Het Belgisch NCP voor de OESO-richtlijnen voor multinationale ondernemingen biedt bemiddeling aan bij conflicten tussen ondernemingen en benadeelde gemeenschappen of personen die getroffen zijn door de bedrijfsactiviteiten.

Voorwaarden:

- De klacht moet betrekking hebben op schendingen van de OESO-richtlijnen door een onderneming of derden.
- De klacht moet ingediend worden door een belanghebbende.
- De vermeende schending moet in België gepleegd zijn, of in derde landen door een onderneming die in België is gevestigd.

Waar? De Federale Overheidsdienst (FOD) Economie, Secretariaat van het NCP¹¹.

9 <https://economie.fgov.be/nl/themas/ondernemingen/een-onderneming-beheren-en/maatschappelijk-verantwoord/oeso-richtlijnen-voor/nationaal-contactpunt-belgie>

10 <http://mneguidelines.oecd.org/ncps/>

11 <https://economie.fgov.be/nl/themas/ondernemingen/een-onderneming-beheren-en/maatschappelijk-verantwoord/oeso-richtlijnen-voor/nationaal-contactpunt-belgie>

Resultaat: Slachtoffers of belanghebbenden kunnen tot een overeenkomst komen die herstel voor de schending, schadevergoeding, en/of het einde van de schending inhoudt. Deze instellingen kunnen ook gerechtelijke procedures aanbevelen en ondersteunen wanneer de zaak zeer relevant is voor de samenleving als juridisch precedent, of wanneer het een ernstige zaak is (bijvoorbeeld een flagrant haatmisdrijf). Dit zal slechts plaatsvinden nadat de ADR-optie is uitgeput.

■ Het klachtenmechanisme van de Belgische Investeringsmaatschappij voor Ontwikkelingslanden (BIO)

Het klachtenmechanisme¹² van de BIO heeft tot doel een schadevergoeding aan te bieden aan mensen die (mogelijk) het slachtoffer zijn geworden van investeringsprojecten, programma's voor technische bijstand of haalbaarheidsstudies die geheel of gedeeltelijk gefinancierd worden door de BIO. De interne audit van de BIO controleert en beheert de risico's en de impact van deze projecten in de ontwikkelingslanden. Slachtoffers, getroffen lokale gemeenschappen, belanghebbenden die de betrokken personen of groepen vertegenwoordigen, leden van de Raad van Bestuur of personeelsleden van de door de BIO gefinancierde onderneming kunnen een klacht indienen.

Voorwaarden:

- Klachten moeten betrekking hebben op sociale en milieukwesties zoals arbeid, milieuhygiëne, landverwerving en onvrijwillige hervestiging, bescherming van de biodiversiteit, rechten van inheemse volkeren en cultureel erfgoed; of kwesties met betrekking tot bestuur en zakelijke integriteit, zoals het witwassen van geld, fraude, corruptie of omkoping.
- De klacht kan in het Nederlands, Frans, Engels of Spaans worden ingediend door gebruik te maken van het BIO-formulier of door een e-mail of een brief te sturen.

Waar?¹³ Interne audit (IA) van de BIO

Resultaat: De BIO bemiddelt tussen de aanklager en de investeerder en indien zij tot een overeenkomst komen, ziet de BIO toe op de uitvoering ervan. De BIO beschikt ook over een mechanisme om na te gaan of ze zich houdt aan haar eigen beleidslijnen en procedures in het doelproject. Deze beoordeling

¹² <http://www.bio-invest.be/contact/grievance-mechanism.html>

¹³ <http://www.bio-invest.be/contact/grievance-mechanism.html>

kan de aansprakelijkheid van de BIO vaststellen en/of er toezicht houden op houden, maatregelen monitoren of implementeren om negatieve effecten te voorkomen of te beperken, of om de potentiële veroorzaakte schade te herstellen. De BIO brengt verslag uit over deze procedure met aanbevelingen aan het Auditcomité en kan een actieplan met corrigerende maatregelen voorstellen aan de investeerder. Het jaarverslag van de BIO bevat de ontvangen klachten en de resultaten ervan, hoewel vertrouwelijke of gevoelige informatie mogelijk niet wordt vrijgegeven.

■ Instituten voor bemiddeling tegen discriminatie

In het geval van discriminatie door bedrijven bieden twee gespecialiseerde instellingen ADR-mechanismen en juridische bijstand aan slachtoffers. Deze instellingen bevorderen actief het vinden van oplossingen om toekomstige schendingen te voorkomen via beleidsaanbevelingen.

Voorwaarden: Slachtoffers of andere belanghebbenden die slachtoffers vertegenwoordigen, of die tegen systematische gevallen van discriminatie strijden, kunnen hulp vragen aan deze instellingen.

Waar?

- Het Interfederaal Gelijkekansencentrum (UNIA)¹⁴
- Het Instituut voor de Gelijkheid van Vrouwen en Mannen (IGVM)¹⁵

Resultaat: Slachtoffers of belanghebbenden kunnen tot een overeenkomst komen die herstel voor de schending, schadevergoeding, en/of het einde van de schending inhoudt. Deze instellingen kunnen ook gerechtelijke procedures aanbevelen en ondersteunen wanneer de zaak zeer relevant is voor de samenleving als juridisch precedent, of wanneer het een ernstige zaak is (bijvoorbeeld een flagrant haatmisdrijf). Dit zal slechts plaatsvinden nadat de ADR-optie is uitgeput.

■ De Gegevensbeschermingsautoriteit

De Gegevensbeschermingsautoriteit beschermt het recht op bescherming van persoonsgegevens. Ze kan klachten ontvangen over misbruiken van het recht op privacy door de publieke of de private sector.

¹⁴ <http://unia.be/en>

¹⁵ <http://igvm-iefh.belgium.be/en>

Voorwaarden: 1. Iedereen die van mening is dat zijn/haar recht op bescherming van zijn/haar persoonsgegevens is geschonden, kan een klacht indienen.

Waar?¹⁶ Gegevensbeschermingsautoriteit¹⁷

Resultaat: De gegevensbeschermingsautoriteit doet aanbevelingen aan de verantwoordelijke voor de gegevensverwerking. Ze kan ook gevallen van misbruik melden bij de openbare aanklager of actie ondernemen bij de burgerlijke rechtbanken. Verordening (EU) nr. 2016/679 betreffende de bescherming van natuurlijke personen in verband met de verwerking van persoonsgegevens en betreffende het vrije verkeer van die gegevens verruimt de bevoegdheden, taken en rechten van deze Autoriteit, die nu activiteiten die dit recht schenden kan beperken en boetes kan opleggen. Meer informatie vindt u hier: https://eur-lex.europa.eu/legal-content/NL/TXT/?uri=uriserv%3AOJ.L_.2016.119.01.0001.01.ENG

■ Bemiddelingsentiteiten voor consumentenbescherming¹⁸

Consumenten kunnen individueel of collectief klachten indienen om te pogen tot een overeenkomst te komen met betrekking tot een schending van de consumentenrechten.

Voorwaarden:

- De verzoeker moet een consument (of diens vertegenwoordiger) zijn.
- Alleen de mensenrechten die zijn erkend als consumentenrechten kunnen ingeroepen worden.
- De specifieke procedure is bepaald in het Wetboek Economisch Recht (XVI.16.-8).
- De verjaring voor het aanklagen van het bedrijf voor de rechtbank wordt geschorst zolang de klacht in behandeling is.
- Het bedrijf moet eerst op de hoogte worden gebracht van de klacht om te proberen het geschil op te lossen.
- De klacht kan niet reeds ingediend zijn bij een rechtbank.
- De klacht kan niet gebaseerd zijn op dezelfde gronden als een eerdere klacht die in feite of in rechte ongegrond werd bevonden.

¹⁶ <https://www.privacycommission.be/nl/algemene-verordening-gegevensbescherming-0>

¹⁷ <https://www.privacycommission.be/nl/algemene-verordening-gegevensbescherming-0>

¹⁸ <http://economie.fgov.be/fr/consommateurs/#.WRXEPsakKpQ>

Waar? / Resultaat:

- De Bemiddeling voor Consumenten¹⁹ kan informatie vragen, inspecties uitvoeren, verzoeken de vastgestelde inbreuk te staken en een oplossing voorstellen.
- Het Europees Consumentencentrum - België²⁰ bemiddelt op een gelijkaardige manier voor grensoverschrijdende Europese consumentenvorderingen.
- Het online bemiddelingsmechanisme Belmed²¹, gecoördineerd door de FOD Economie, biedt ook bemiddeling voor consumenten in de EU bij klachten vorderingen tegen Belgische ondernemingen.
- Als de schending van de rechten van consumenten een strafbaar feit vormt, zal het worden gemeld aan het procureur des konings.

■ Europese Ombudsman

De Europese Ombudsman kan mensenrechtenschendingen van bedrijven die verband houden met de EU-instellingen onderzoeken en erover rapporteren.

Voorwaarden

- De klager moet een burger of ingezetene van de EU zijn, of een rechtspersoon met een statutaire zetel in een EU-lidstaat.
- De vermeende inbreuk moet verband houden met slecht bestuur door EU instellingen, organen, bureaus en agentschappen (niet mogelijk voor het Hof van Justitie van de EU (HvJ-EU))²².

Waar? De Europese Ombudsman²³.

Resultaat: De Europese Ombudsman kan proberen om situaties recht te zetten en toekomstige inbreuken voorkomen, maar kan geen concreet herstel bieden aan slachtoffers.

¹⁹ <http://www.consumerombudsman.be/en/about-us>

²⁰ <http://www.eccbelgium.be/your-rights/submitting-a-complaint-to-the-ecc>

²¹ <https://economie.fgov.be/nl/themas/online/belmed-onlinebemiddeling>

²² https://europa.eu/european-union/about-eu/institutions-bodies/court-justice_en

²³ https://europa.eu/european-union/about-eu/institutions-bodies/court-justice_en

3.

VOORLOPIGE MAATREGELEN VOORZITTERS VAN RECHTBANKEN VAN EERSTE AANLEG

3.1. KORTGEDING VOOR DRINGENDE VOORLOPIGE VOORZIENING

Rechtbanken van eerste aanleg, rechtbanken van koophandel en de arbeidsrechtbanken kunnen in dringende gevallen in kortgeding beslissen (Art. 584-589 Gerechtelijk Wetboek) over zaken die binnen hun bevoegdheid vallen.

Resultaat: Deze procedures hebben voornamelijk een preventief karakter en kunnen doeltreffend zijn in gevallen van voortdurende of dreigende mensenrechtenschendingen door bedrijven. Dit mechanisme kan ook gebruikt worden om relevant bewijsmateriaal te verzamelen (met inbegrip van de beoordeling van de schade en de oorzaken daarvan) en om de rechten van personen te beschermen die niet in staat zijn zich te verdedigen.

3.2. VORDERING TOT STAKING

Waar een kortgeding niet kan worden ingesteld wegens een gebrek aan dringendheid, kan een vordering tot staking worden gebruikt om onrechtmatige feiten te laten beëindigen. Deze procedure kan worden ingeroepen tegen discriminatie, schendingen van de sociale wetgeving, gevaren voor consumenten, milieuschade en schendingen inzake gegevensverwerking. Soms kan de vordering tot staking collectief gevorderd worden.

Voorwaarden:

- Het slachtoffer of de belanghebbende moeten de onrechtmatigheid van het feit aantonen alsook zijn/haar belang om het te stoppen.
- In het geval van milieubescherming, kan de vordering ook ingesteld worden door de procureur des Konings of door NGO's die de bescherming van het milieu als hun doel hebben.
- Ook administraties kunnen een vordering tot staking instellen wanneer de mensenrechtenschending binnen hun bevoegdheid valt.

Resultaat: Vorderingen tot staking bieden een tijdelijke oplossing, maar zonder het probleem op een definitieve wijze op te lossen, of een sanctie of schadevergoeding op te leggen.

4.

VORDERINGEN MET HET
OOG OP EEN SANCTIE EN/OF
SCHADEVERGOEDING (TEGEN
BEDRIJVEN EN/OF DE STAAT)

4. VORDERINGEN MET HET OOG OP EEN SANCTIE EN/OF SCHADEVERGOEDING (TEGEN BEDRIJVEN EN/OF DE STAAT)

Deze mechanismen kunnen gebruikt worden door slachtoffers en/of belanghebbenden die een rechtstreeks belang bij de vordering kunnen aantonen.

4.1. EERSTE OPTIE: BEVOEGDE ADMINISTRATIEVE INSTANTIES AANSPREKEN

De hieronder vermelde administratieve maatregelen hebben voornamelijk tot doel mensenrechten te beschermen die verband houden met het concept van duurzame ontwikkeling, bijvoorbeeld sociale rechten en arbeidsrechten, en het recht op een gezond milieu. In het algemeen, maar niet altijd, moeten deze middelen uitgeput worden voordat men andere rechtsmiddelen kan aanwenden.

■ Sociale administratieve geldboetes

De staat kan inspecteurs zenden naar werkgevers en administratieve sancties opleggen wanneer de sociale wetgeving (d.w.z. inzake arbeid en sociale zekerheid) wordt geschonden. Inspecteurs controleren op zwartwerk, discriminatie op het werk, sociale dumping of economische uitbuiting.

Working in Belgium²⁴ is een platform van de federale regering om werknemers en werkgevers te informeren over wettelijke verplichtingen en regels betreffende buitenlandse werknemers. Een van de belangrijkste instrumenten is de Limosa²⁵ («Landenoverschrijdend Informatiesysteem ten behoeve van Migratie Onderzoek bij de Sociale Administratie») verklaring voor werknemers die tijdelijk in België gedetacheerd zijn²⁶. Slachtoffers of belanghebbenden kunnen een klacht indienen wanneer deze regels geschonden worden.

²⁴ https://www.belgium.be/en/work/coming_to_work_in_belgium

²⁵ <http://www.limosa.be/>

²⁶ https://www.international.socialsecurity.be/working_in_belgium/en/home.html

Voorwaarden:

- De klacht kan door elke persoon ingediend worden bij de bevoegde overheid.
- Als de klacht verwijst naar het gevoerde beleid of naar regelgeving, moet deze ingediend worden bij de Beleidscel van de FOD Werkgelegenheid.
- Een klacht heeft geen schorsende werking voor de verjaringstermijn voor het indienen van gerechtelijke vorderingen maar ze kan tot een inspectie leiden.

Resultaat: Inspecties kunnen leiden tot preventieve of repressieve maatregelen. Het arbeidsauditoraat moet eerst beslissen of de inbreuk strafrechtelijk of administratief vervolgd wordt. De Directie voor Administratieve Geldboeten van de FOD Werkgelegenheid kan een administratieve boete opleggen. Dergelijke boete²⁷ kan aangevochten worden voor een arbeidsrechtbank binnen de drie maanden. Als de slachtoffers ook een schadevergoeding vragen, moeten zij gerechtelijke stappen ondernemen.

Waar?

- FOD Werkgelegenheid²⁸, FOD Sociale Zekerheid²⁹, RVA³⁰, RSZ³¹, RIZIV³² en de politie houden toezicht op sociale wetten en het welzijn op het werk.
- Andere sociale inspectiediensten op het niveau van de gewesten, zoals het Departement Werk en Sociale Economie³³ (Vlaanderen) en het Directoraat voor Werkgelegenheid, Economie en Onderzoek (Wallonië)³⁴.

27 <http://www.werk.belgie.be/defaultTab.aspx?id=4704>

28 <http://www.employment.belgium.be/home.aspx>

29 https://www.belgium.be/en/contactinfo_en_sites/fod-sociale-zekerheid

30 <http://www.rva.be/nl>

31 <https://www.rsz.fgov.be/nl>

32 <http://www.riziv.fgov.be/nl/Paginas/default.aspx>

33 <http://www.werk.be/>

34 <http://www.wallonie.be/fr/guide/guide-services/16217>

Mensenhandel omvat inbreuken zoals uitbuiting van arbeid of hedendaagse vormen van slavernij.

Waar?

- Opvangcentra: Pag-Asa¹ in Brussel, Sürya² in Wallonië en Payoke³ in Vlaanderen verlenen administratieve en juridische bijstand. Deze centra kunnen een vordering instellen als burgerlijke partij in hun eigen naam of namens slachtoffers.
- Het federale migratiecentrum (Myria)⁴ is een onafhankelijk controlemechanisme voor mensenrechten, en kan ook burgerlijke vorderingen inzake mensenhandel instellen.

1 <http://www.pag-asa.be/>

2 <http://www.asblsurya.org/>

3 <http://www.payoke.be/>

4 <http://www.myria.be/en/about-myria>

Resultaat: EU-lidstaten moeten slachtoffers van mensenhandel kosteloze rechtsbijstand verlenen alsook hulp in strafrechtelijke, burgerlijke, arbeids- of migratie/asielprocedures. De administraties belast met de sociale regelgeving moeten inbreuken stopzetten en sancties opleggen. Als de inbreuk strafbaar is, moet klacht ingediend worden bij de procureur des Konings³⁵. Bovendien moeten slachtoffers psychologische en medische steun krijgen. Slachtoffers en/of NGO's die slachtoffers van mensenhandel ondersteunen kunnen daarvoor niet strafrechtelijk vervolgd worden.

■ Mechanismen ter bescherming van het milieu: vergunningen en milieu-effectrapportering (MER)

De mechanismen voor de bescherming van het milieu kunnen opgestart worden wanneer mensenrechtenschendingen door bedrijven verband houden met milieuschade. Bedrijven met een potentieel negatief effect op het milieu kunnen verplicht worden om een vergunning aan te vragen vóór het begin van hun activiteiten. In specifieke gevallen dient de toekenning van de licentie door een milieueffectenrapport (MER) te worden voorafgegaan. Als bedrijven schade aan het milieu aanrichten, moeten ze preventieve maatregelen of herstelmaatregelen nemen en de kosten ervan dragen. Schade aan het milieu kan ook een strafbaar feit zijn.

35 <http://www.om-mp.be/nl/uw-om/parketten-procureur-konings>

Voorwaarden:

- Wanneer een milieuvergunning wordt afgeleverd, kunnen belanghebbenden opmerkingen overmaken aan de overheid. De eindbeslissing moet openbaar zijn, zodat burgers beroep kunnen aantekenen bij de bevoegde rechtbanken of instanties, met inbegrip van de Raad van State.
- Het belang van de eiser in de zaak moet persoonlijk, aanwezig, zeker, direct en legitiem zijn.
- Ernstige schade is een voorwaarde voor het aanvragen van de schorsing van een vergunning na een MER.
- Aangezien MERs gekoppeld zijn aan de toekenning van vergunningen, kunnen belanghebbenden beroep aantekenen tegen MERs bij de bevoegde overheid.
- Een klacht kan ook ingediend worden bij een ombudsman, zoals hierboven beschreven in sectie 2.
- De bovenstaande procedures moeten niet gevolgd worden voordat men de rechter vat, maar als bestuursrechtelijk beroep mogelijk is moet dit eerst uitgeput worden.
- Wanneer een activiteit in België tot negatieve milieueffecten zou kunnen leiden in een ander land, dan zijn grensoverschrijdende MER³⁶ procedures op Europees en internationaal niveau van toepassing, zoals bijvoorbeeld opgenomen in de Conventie inzake Milieu-effectenrapportering in Grensoverschrijdend Verband (Espoo Verdrag)³⁷.

Waar? De Belgische overheden op federaal, gemeenschaps- en gewestniveau zijn bevoegd om slachtoffers van mensenrechtenschendingen door schade aan het milieu te beschermen.

Op federaal niveau: het Directoraat-generaal Leefmilieu³⁸ van de FOD Volksgezondheid, voor de volgende zaken:

- Schade aan het milieu in de Belgische Noordzee.
- Introductie van een genetisch gemodificeerd organisme (GGO) op de Belgische markt.
- Misbruik van het Ecolabel³⁹ voor milieuvriendelijke consumentenproducten.

36 <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=uriserv:l28114>

37 <http://www.unece.org/env/eia/welcome.html>

38 <http://www.health.belgium.be/nl/milieu/milieurechten/toegang-tot-milieu-informatie>

39 <https://www.ecolabel.be/fr>

Op het niveau van gemeenschappen en gewesten:

- Wallonië: SOS Environnement-Nature⁴⁰ (om een vordering tot staking te vragen); het Directoraat-generaal voor Natuurlijke Hulpbronnen en Milieu of de plaatselijke bevoegde autoriteiten (voor andere klachten); beroep bij de Commission de Recours pour le droit d'accès à l'information en matière d'environnement⁴¹.
- Vlaanderen: Plaatselijke bevoegde autoriteiten; beroep bij de Raad voor Vergunningsbetwistingen⁴².
- Brussels Hoofdstedelijk Gewest: lokale overheden⁴³; beroep bij het Collège d'Environnement⁴⁴

Resultaat⁴⁵: In geval van een dreigend gevaar voor schade, kunnen bedrijven gevraagd worden om preventieve maatregelen te nemen. Wanneer de schade is opgetreden, kunnen de bedrijven bevolen worden om bijkomende schade en bedreigingen voor de menselijke gezondheid te voorkomen, en een passend herstel en/of verhaal⁴⁶ aan te bieden. Dit laatste kan bestaan uit sancties en boetes, de annulering van vergunningen of de sluiting van activiteiten gericht op het herstel van het milieu of om toekomstige schade te voorkomen. Als ze geen herstel en/of verhaal kunnen verkrijgen, of als ze schadevergoeding willen, kunnen de slachtoffers/belanghebbenden het bedrijf en/of de Staat aanklagen voor de burgerlijke rechtbanken (in gevallen van onrechtmatige daad) of strafrechtelijke rechtbanken (als de mensenrechtenschending ook een misdrijf is). Ze kunnen ook de Staat aanklagen voor de Raad van State als de schade gerelateerd is aan een administratieve rechtshandeling (waardoor de staat mogelijk aansprakelijk is).

40 <http://environnement.wallonie.be/sos.htm>

41 http://environnement.wallonie.be/droit_information/

42 <http://www.dbric.be/raad-voor-vergunningsbetwistingen>

43 <http://www.leefmilieu.brussels/wie-zijn-wij/toegang-tot-informatie/toegang-tot-milieu-informatie>

44 <http://www.environnement.brussels/>

45 <https://ec.europa.eu/transparency/regdoc/rep/1/2016/EN/1-2016-204-EN-F1-1.PDF>

46 <https://ec.europa.eu/transparency/regdoc/rep/1/2016/EN/1-2016-204-EN-F1-1.PDF>

Federale fondsen kunnen in specifieke gevallen vergoedingen voorzien, bijvoorbeeld:

- Fedris¹, het Federaal Agentschap voor Beroepsrisico's heeft de functies van de Fondsen voor beroepsziekten en ongevallen overgenomen.
- Het asbestfonds (AFA)² is in het leven geroepen om schade te vergoeden voor "twee ernstige ziekten" door asbestblootstelling in België.

Resultaat:

In sommige specifieke gevallen kan schadevergoeding verkregen worden zonder naar de rechter te stappen. Als de aangeboden vergoeding niet bevredigend is, is het echter nog steeds mogelijk om het voorgestelde bedrag voor een arbeidsrechtbank te betwisten. Het is onduidelijk of slachtoffers die geen (voormalige) werknemers zijn, bijvoorbeeld in geval van milieuschade, deze schadevergoeding kunnen aanvragen.

¹ <https://fedris.be/nl/home>

² <http://www.fedris.be/afa/faqfr.html>

■ Mechanismen in verband met duurzame overheidsopdrachten

De wet van 17 juni 2016 definieert de drie pijlers van de procedures voor duurzame overheidsopdrachten: bescherming van het milieu bij de openbare diensten, bescherming van waardige arbeidsomstandigheden en groene banen, en bevordering van de mededingingsregels. Openbare entiteiten moeten economische actoren uitsluiten die deze beginselen schenden als deze schending ook een strafbaar feit is, of indien zij definitief veroordeeld zijn voor kinderarbeid, mensenhandel of tewerkstelling van personen in onwettig verblijf. De verantwoordelijkheden van de economische actoren ten aanzien van hun onderaannemers moeten nog gepreciseerd worden bij Koninklijk besluit.

Voorwaarden:

Belanghebbenden met een aantoonbaar belang, dat wil zeggen, elke persoon die benadeeld is door een toekenningsprocedure van een openbare aanbesteding, kan om de opschorting of nietigverklaring van de gunning van de opdracht verzoeken op verschillende gronden. Deze laatste zijn o.m. de criteria voor de

toekenning van het contract en de schending van de geldende EU-regelgeving of nationale wetten of de algemene principes die de openbare aanbestedingsprocedures regelen.

Waar? De aanbestedende overheid en/of de bevoegde ombudsman.

Resultaat⁴⁷: Openbare entiteiten kunnen het contract opschorten of de toekenning ervan nietig verklaren.

Als voormelde buitengerechtelijke mechanismen geen effectief herstel en/of verhaal bieden, kan het slachtoffer en/of de belanghebbende een klacht indienen bij de bevoegde ombudsman onder de voorwaarden bepaald in de Wetten op de Raad van State⁴⁸.

4.2. TWEEDE STAP: GERECHTELIJKE MECHANISMEN

Wanneer slachtoffers of belanghebbenden met een aantoonbaar belang in de vordering geen effectief herstel en/of verhaal verkrijgen via de buitengerechtelijke mechanismen hierboven vermeld, kunnen ze een gerechtelijke procedure starten tegen het bedrijf dat de mensenrechtenschending gepleegd heeft en/of tegen de staat (indien de laatstgenoemde aansprakelijk kan worden gesteld voor de schending of de schade). Slachtoffers of belanghebbenden moeten eerst de bevoegde rechter identificeren die de vordering kan behandelen, d.i. de rechtbank met materiële en territoriale bevoegdheid (Art. 624 Gerechtelijk Wetboek).

⁴⁷ http://www.raadvst-consetat.be/?page=proc_consult_law&lang=nl

⁴⁸ http://www.raadvst-consetat.be/?page=proc_consult_law&lang=nl

■ Materiële bevoegdheid

De aard van de vordering en de waarde zijn bepalend voor de bevoegde rechtbank. De rechtbank van eerste aanleg heeft «volheid van bevoegdheid», d.i. deze hoort alle zaken, inclusief zaken die kunnen worden ingediend bij andere rechterlijke instanties (met uitzondering van de gevallen die tot de exclusieve bevoegdheid van het Hof van Beroep en het Hof van Cassatie behoren).

■ Territoriale bevoegdheid

- In het algemeen zijn eisers vrij om een rechtbank te kiezen, maar de meest voorkomende keuze is het rechtbank van de woonplaats van de verweerder. De maatschappelijke zetel van een bedrijf is waar haar hoofdkantoor gelegen is, of waar het de «administratieve» zetel heeft.
- Een andere mogelijkheid is de rechtbank met rechtsmacht over de plaats waar de verplichtingen of het conflict ontstaan zijn.
- Als de schending gerelateerd is aan een contractuele relatie, zal de rechtbank waar de verplichtingen uitgevoerd (hadden moeten) zijn bevoegdheid hebben, tenzij door de partijen een andere plaats gekozen wordt.
- Als de verweerder geen woonplaats heeft in België, kan de plaats waar de gerechtsdeurwaarder hem/haar gevonden heeft de keuze van de rechtbank bepalen.
- De uitzonderingen op het beginsel van vrijheid van keuze zijn door het Gerechtelijk Wetboek bepaald (Arts. 627 tot 629). Deze zijn bv. sociale administratieve sancties; enkele bijzonderheden van het vennootschapsrecht zoals fusies en ontbindingen; prejudiciële zaken (waar de bevoegdheid bepaald wordt door de plaats waar de beslissing ten uitvoer moet worden gelegd).
- Er is ook een exclusieve territoriale bevoegdheid (Art. 631-3 Gerechtelijk Wetboek) voor mensenrechtenschendingen die gerelateerd zijn aan een faillissement, voor bepaalde maatregelen waar om verzocht wordt tijdens de uitvoering van vonnissen, enz.

De keuze van het forum en het toepasselijk recht in grensoverschrijdende gevallen is relevant omdat:

- het de uitkomst van de vordering kan bepalen;
- het een alternatief kan zijn voor slachtoffers als ze een bedrijf niet kunnen aanklagen in de Staat waar de schade zich heeft voorgedaan, of wanneer geen herstel en/of verhaal mogelijk is;
- moedervennootschappen kunnen aangesproken worden (secundaire aansprakelijkheid) voor mensenrechtenschendingen begaan door hun dochterondernemingen en/of partners (primaire aansprakelijkheid) in derde landen.

Onder bepaalde voorwaarden kunnen de Belgische rechtbanken bevoegd zijn voor mensenrechtenschendingen door Belgische ondernemingen in derde landen, of wanneer de gevolgen in het buitenland plaatsgevonden hebben, of wanneer de slachtoffers of de verdachten buitenlanders zijn:

- De EU-verordening bekend als «Brussel I bis»¹ definieert de bevoegde rechtbanken en regelt de erkenning en tenuitvoerlegging van beslissingen in burgerlijke en handelszaken, met inbegrip van arbeidsvorderingen. Als deze EU-verordening niet van toepassing is, is het noodzakelijk om te controleren of andere internationale verdragen van toepassing zijn, bijvoorbeeld het Verdrag van Lugano², verdragen van de Haagse Conferentie voor internationaal privaatrecht³ of andere gerelateerde verdragen⁴. Als geen van deze verdragen van toepassing is, geldt het Belgisch Wetboek van internationaal privaatrecht.
- Als de verweerder geen woonplaats heeft in de EU, kunnen de rechterlijke instanties van de Lidstaten vorderingen tegen moedervennootschappen aanvaarden, maar het HvJ-EU heeft daarvoor twee voorwaarden bepaald:
 - de eiser dient niet als enige doel te hebben om de zaak van de buitenlandse dochtervennootschap naar de Europese jurisdictie te brengen; en
 - een voorafgaande relatie tussen de verweerders dient aangetoond te worden.
- **De forum non conveniens** doctrine is evenwel niet aanvaard door het HvJ. Deze leer laat rechtbanken toe om vorderingen te verwerpen wanneer een ander jurisdictie meer geschikt is voor de partijen, zonder rekening te houden met het ontbreken van andere mogelijkheden voor het bekomen van herstel en/of verhaal (bijvoorbeeld als gevolg van een gebrek aan institutionele capaciteit), of met de veiligheid van slachtoffers.

1 <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/en/ALL/?uri=CELEX%3A32012R1215>

2 <http://curia.europa.eu/common/recdoc/convention/en/c-textes/lug-idx.htm>

3 <https://www.hcch.net/>

4 http://diplomatie.belgium.be/nl/Verdragen/databank_van_verdragen

• **De forum necessitatis** doctrine geldt in België om gevallen van rechtswaigering te voorkomen, als:

- de eiser in een ander land geen vordering kan instellen; of
- de buitenlandse rechtbank geen eerlijk proces kan waarborgen, zoals in gevallen van oorlog, discriminatie of buitensporige kosten die de toegang tot de rechtbank belemmeren; of
- het onmogelijk is om het vonnis af te dwingen.

De keuze van het toepasselijke recht geldt ook in grensoverschrijdende geschillen, met name wanneer het recht inzake extracontractuele aansprakelijkheid in een derde land niet zo gunstig is als in België. Dit wordt geregeld door:

- Rome I-verordening⁵ voor contractuele geschillen (bijvoorbeeld arbeids- of consumentencontracten). Dit zijn niet de meest voorkomende gevallen met betrekking tot mensenrechtenschendingen.
- Rome II-verordening⁶ voor gevallen van extracontractuele aansprakelijkheid, d.w.z. wanneer geen overeenkomst bestond tussen de slachtoffers en het bedrijf (met uitzondering van sommige gevallen van arbeids- en consumentenbescherming).

⁵ <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/ALL/?uri=CELEX%3A32008R0593>

⁶ <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/en/ALL/?uri=CELEX:32007R0864>

4.2.1 RECHTBANK VAN EERSTE AANLEG

Het Gerechtelijk Wetboek (deel IV - Boek II) regelt hoe gerechtelijke vorderingen, andere dan de strafrechtelijke of de administratieve, ingesteld kunnen worden; wie proceshoedanigheid heeft; wanneer slachtoffers of belanghebbenden persoonlijk kunnen verschijnen, en wanneer ze door een advocaat vertegenwoordigd moeten worden. In het algemeen kunnen alleen slachtoffers deze mechanismen gebruiken omdat de eiser de hoedanigheid en een wettelijk belang moet hebben om de vordering in te stellen. Het bestaande belang moet concreet zijn, alhoewel het mogelijk is om vorderingen te aanvaarden die ernstige mensenrechtenschendingen proberen te voorkomen. Indien belanghebbenden dergelijk belang kunnen aantonen, kunnen ze ook als eiser erkend worden.

De minnelijke schikking¹ is een manier om gerechtelijke procedures te beëindigen die al aangevat zijn, maar wel onder bepaalde voorwaarden:

- De eiser kan het geschil op een vertrouwelijke manier oplossen.
- Niet-verhandelbare rechten mogen niet het voorwerp uitmaken van een minnelijke schikking.
- Een minnelijke schikking heeft hetzelfde bindende karakter als een vonnis en het is verplicht in gevallen die onder de bevoegdheid van de arbeidsrechtbanken vallen (Art. 578 Gerechtelijk Wetboek).

Waar? Voor de bevoegde rechter, waar de gerechtelijke procedure gestart is.

Resultaat: Herstel en/of verhaal kan bestaan uit schadevergoeding of de stopzetting van de inbreuk.

Outcome: The remedy could be compensation or an end to the abuse.

¹ <http://s-mediation.be/nl/bemiddeling>

■ Burgerlijke rechtbanken

Burgerlijke geschillen inzake buitencontractuele aansprakelijkheid

Een vordering bij de burgerlijke rechter is de meest voor de hand liggende gere-

chtelijke procedure voor slachtoffers om schadevergoeding te krijgen van bedrijven en/of de staat in gevallen van onrechtmatige daad (dat wil zeggen wanneer de mensenrechtenschendingen buiten een contractuele relatie plaatsvinden).

Vorderingen tegen de staat volgen dezelfde gerechtelijke weg als vorderingen inzake buitencontractuele aansprakelijkheid tegen bedrijven. Een dergelijke vordering kan ontstaan wanneer de staat nalaat te voldoen aan zijn plicht om bedrijven te reguleren, wanneer hij optreedt als een economische actor (bijvoorbeeld via overheidsbedrijven of openbare aanbestedingen), of wanneer hij subsidies verleent aan bedrijven die mensenrechtenschendingen plegen. Als de mensenrechtenschending ook een strafbaar feit is, kunnen slachtoffers kiezen tussen burgerlijk partijstelling in de strafvordering, of een schadevergoeding vragen voor de burgerlijke rechtbank nadat de verweerder strafrechtelijk veroordeeld is. In sommige gevallen, kunnen slachtoffers schadevergoeding vragen bij de burgerlijke rechter, zelfs wanneer de verweerder niet veroordeeld werd.

Slachtoffers kunnen kiezen tussen het aanvechten van een schadelijke bestuurshandeling, verordening of impliciete rechtshandeling voor de Raad van State, of een vordering instellen tegen de staat door middel van de procedure voor buitencontractuele aansprakelijkheid. Deze laatste is de enige mogelijkheid als de schade werd veroorzaakt door een gebrek aan handelen vanwege de staat, of als schadevergoeding wordt gevraagd van zowel de staat als van een bedrijf. De burgerlijke rechter kan de aangevochten administratieve rechtshandeling nietig verklaren, maar kan de toepassing ervan verhinderen. Nietigverklaring dient te worden bekomen bij de Raad van State.

Voorwaarden:

- Art. 1382 en 1384 van het Burgerlijk Wetboek bepalen dat de slachtoffers de schade en de fout van het bedrijf en/of de staat moeten bewijzen, en dat een handeling of een nalatigheid van het bedrijf en/of de staat de schade veroorzaakt heeft. Een oorzakelijk verband is een sleutelement voor de vorderingen inzake buitencontractuele aansprakelijkheid.
- De verjaringstermijn voor het indienen van de vordering is vijf jaar.

Resultaat: Slachtoffers kunnen schadevergoeding vragen in verhouding tot de schade, evenals garanties van niet-herhaling. Er zijn evenwel veel problemen, zoals het verzamelen van bewijsmateriaal, het bewijzen van een oorzakelijk verband en/of de fout, en het bewijzen van het bestaan van de ondernemingsgroep.

Specifieke problemen:

Een groot probleem is hoe de aansprakelijkheid van moedervennootschappen (secundaire aansprakelijkheid) moet worden vastgesteld voor schendingen begaan door hun dochterondernemingen of commerciële partners (primaire aansprakelijkheid). Dit hangt af van meerdere factoren, waaronder:

- Of de structuur van de ondernemingsgroep het opheffen van de corporate veil toelaat.
- Hoe de Belgische wetgeving omgaat met de controle van moedervennootschappen over hun dochterondernemingen.
- Hoe bedrijven aansprakelijk kunnen worden gesteld voor mensenrechtenschendingen via het buitencontractuele aansprakelijkheidsrecht.
- In grensoverschrijdende gevallen, de keuze van de bevoegde rechtbank en het toepasselijk recht.
- Hoe te bewijzen dat de handelingen van de moedervennootschap doorslaggevend waren bij het ontstaan van de schade.
- De rol van de verschillende entiteiten in de ondernemingsgroep.
- The role of the different entities in the corporate group.

Rechtsvordering tot collectief herstel

In de mate dat een mensenrechtenschending ook de rechten van de consument schendt, kan een collectieve vordering vanwege de consumenten overwogen worden. Slachtoffers moeten niet in België wonen. De vordering moet ingediend worden door een vertegenwoordiger, die geen mandaat behoeft, maar geen financieel gewin mag nastreven. Het dient een consumentenrechtenorganisatie, een lid van de Raad van de Consument, of een andere vertegenwoordiger te zijn die goedgekeurd is door de Minister van Consumentenzaken. Openbare bemiddelingsdiensten voor consumenten kunnen deze rol ook opnemen, maar alleen om schikkingsovereenkomsten te laten goedkeuren door een rechter. Consumenten kunnen toetreden («opt-in») tot een collectieve actie als zij wensen deel te nemen, of uittreden («opt out») als ze er geen deel van willen uitmaken. Een «opt-out» is onherroepelijk.

Voorwaarden:

- Dergelijke vorderingen kunnen alleen worden ingediend door een erkende consumentenvertegenwoordiger als een collectieve vordering tegen het bedrijf

effectiever is dan een civiele procedure.

- Wanneer consumenten om fysieke of morele schadevergoeding vragen, kunnen ze niet uittreden («opt out»).

Waar? De burgerlijke rechtbank van eerste aanleg in Brussel.

Resultaat: Het herstel en/of verhaal voor slachtoffers is opgenomen in een vergoedingsakkoord dat de schade en de bijbehorende financiële schadevergoeding vaststelt. Dit akkoord is geen bewijs van de aansprakelijkheid van het bedrijf. Deze optie is niet geschikt voor preventieve/dringende vorderingen.

■ Strafrechtbanken

Als de mensenrechtenschendingen van bedrijven ook een misdrijf zijn, kan de klacht voor een strafrechtbank gebracht worden. Zaken met betrekking tot lichte misdrijven worden behandeld door de politierechtbank. Ernstiger misdrijven worden behandeld door de correctionele rechtbank. De Raadkamer van de rechtbank van eerste aanleg moet eerst overgaan tot een formeel vooronderzoek om te bepalen of de zaak aan de strafrechtbank voorgelegd moet worden, dan wel of de verdachte moet ontslagen worden van de aanklacht. In België is strafrechtelijke aansprakelijkheid van personen en bedrijven mogelijk. Bedrijven kunnen strafrechtelijke aansprakelijkheid met andere woorden delen met bestuurders/medewerkers van het bedrijf.

Voorwaarden:

- Een zaak kan aanhangig gemaakt worden bij de strafrechtbank op twee manieren: direct door de procureur des Konings, of via een vordering ingediend door het slachtoffer/benadeelde persoon of elke persoon met bewijzen van het vermeende misdrijf.
- De procureur des Konings start de procedure. Als hij/zij geen initiatief neemt, kan het slachtoffer een klacht indienen (voor niet-ernstige misdrijven) maar dan dient het een waarborg te betalen.
- In principe kunnen alleen slachtoffers erkend worden als burgerlijke partij.

Voordelen met betrekking tot mensenrechtenschendingen door bedrijven:

- Vanwege de beperkingen van het buitencontractuele aansprakelijkheidsrecht.

Kan het aanbevolen zijn om een strafzaak aanhanging te maken. In strafzaken rust de bewijslast op de procureur des Konings en het slachtoffer dient de kosten van de procedure niet te betalen.

- Als slachtoffers erkend worden als burgerlijke partij, kunnen zij na het vonnis financiële steun aanvragen bij de staat (zie onder).

Grensoverschrijdende misdrijven door bedrijven

- In grensoverschrijdende gevallen hebben de Belgische strafrechtbanken een meer beperkte jurisdictie dan in burgerlijke vorderingen. Zij kunnen alleen optreden als het misdrijf nauwe banden heeft met Belgische bedrijven of als slachtoffers niet redelijkerwijs verwacht kunnen worden een klacht in te dienen in een andere jurisdictie, of als de strafbare feiten een (internationaal) misdrijf vormen.

Voorwaarden:

- De mensenrechtenschending moet een misdrijf zijn in het ontvangende land en in België.
- Als het slachtoffer niet Belgisch is, kan de procureur des Konings alleen het strafrechtelijk onderzoek starten nadat een klacht ingediend werd door slachtoffers of verwanten, of na een officiële mededeling vanwege de overheid van de staat waar het misdrijf werd gepleegd, en slechts als de verdachte op Belgisch grondgebied is.
- Universele rechtsmacht is het meest vergaande grensoverschrijdende strafrechtsmechanisme. Het kan gebruikt worden voor schendingen van internationaal humanitair recht als België enige band heeft met de zaak en de betrokken partijen.

Resultaat:

- Strafrechtelijke sancties voor de dader: gevangenis, boetes en/of confiscatie van activa (in sommige gevallen).
- Een strafvonnis kan schadevergoeding toekennen en het kan afgedwongen (ten uitvoer gelegd) worden voor een beslagrechtbank.

Commissie voor financiële¹ steun aan slachtoffers van opzettelijke gewelddade

- Er zijn drie soorten financiële steun voor slachtoffers van misdrijven op Belgisch grondgebied: dringende financiële steun (noodhulp), die kan toegekend worden vóór een strafrechtelijke uitspraak; de hoofdhulp en aanvullende financiële steun toegekend na het strafvonnis. Deze steun dekt fysieke, materiële en morele schade.
- Alleen slachtoffers kunnen deze steun aanvragen. Familieleden kunnen dit alleen doen wanneer het slachtoffer is overleden of geen mogelijkheid heeft om de aanvraag in te dienen.
- Deze financiële steun heeft geen compenserend karakter, omdat geen aansprakelijkheid van de staat erkend wordt. Gebaseerd op het solidariteitsbeginsel, voorziet de Commissie financiële steun voor slachtoffers die geen andere financiële bronnen van schadevergoeding hebben, zoals een verzekering of schadevergoeding van de dader.
- De uiterste termijn voor het indienen van het verzoekschrift is drie jaar na de kennisgeving van het strafvonnis.

¹ https://www.belgium.be/nl/justitie/slachtoffer/financiele_hulp

■ Arbeidsrechtbanken

Arbeidsrechtbanken horen vorderingen in verband met werkgelegenheid, arbeidsongevallen, beroepsziekten, sociale zekerheid, of het recht op gelijkheid en non-discriminatie op het werk. Ze doen ook uitspraak over de toepassing van administratieve sancties voor overtredingen van sociale administratieve regels, evenals vorderingen van asbestslachtoffers. In deze gevallen kunnen verzekeringsrecht, de regels van compensatiefondsen en buitencontractueel aansprakelijkheidsrecht toegepast worden. Werknemers kunnen worden vertegenwoordigd door een gemachtigde van de vakbond.

4.2.1 DE RAAD VAN STATE

De Raad van State is bevoegd voor vorderingen tegen de Staat. De Raad van State behandelt vorderingen m.b.t. buitencontractuele aansprakelijkheid die ook de vernietiging van een administratieve rechtshandeling, verordening of impli-

ciet besluit vorderen die in strijd zijn met een dwingende regel of rechtsbeginsel. In bepaalde gevallen kunnen eisers ook een vergoeding vragen voor schade veroorzaakt door deze administratieve rechtshandelingen.

Voorwaarden:

- De vordering voor schadevergoeding kan enkel gericht zijn tegen de staat.
- Een burgerlijke vordering om een vergoeding te bekomen voor de schade veroorzaakt door dezelfde administratieve rechtshandeling mag nog niet ingediend zijn. Het indienen van een administratieve vordering laat evenmin toe later een burgerlijke vordering in te dienen.
- Slachtoffers moeten de schade bewijzen die geleden werd als gevolg van administratieve rechtshandelingen, rekening houdend met het algemeen belang.
- De termijn om deze vordering in te dienen is 60 dagen na de kennisgeving van de aangevochten administratieve rechtshandeling, of na de kennisgeving van de beslissing die het administratief beroep beëindigt.
- Als de vordering betrekking heeft op procedures inzake overheidsopdrachten⁴⁹, kunnen slachtoffers of belanghebbenden om de opschorting van de rechtshandeling vragen, zonder de schade te moeten bewijzen. In dit geval is de deadline 15 dagen. Voor deze vordering staat zowel de dringende kortgedingprocedure bij de Raad van State. In deze gevallen moet de schadevordering eerst ingediend worden bij de bevoegde administratieve autoriteiten. De administratieve rechtshandeling inzake overheidsopdrachten kan nietig verklaard worden wanneer Europese, grondwettelijke of wettelijke regels geschonden zijn.

Resultaat: Deze optie is sneller dan de burgerlijke vordering inzake buitencontractuele aansprakelijkheid. De verjaringstermijn is korter en er staat geen hoger beroep open, in tegenstelling tot de burgerlijke vordering. De Raad van State kan voorlopige, preventieve en corrigerende maatregelen gelasten, alsmede schadevergoeding in bepaalde gevallen. Voorlopige maatregelen hebben de bedoeling om schade te voorkomen. De schorsing is niet automatisch en hangt af van de criteria van de overheidsinstantie in kwestie. Een vordering tot nietigverklaring van een administratieve rechtshandeling heeft geen opschortende werking voor de rechtshandeling; in dringende gevallen is een administratief beroep daarom mogelijk om bijkomende preventieve maatregelen te vragen.

⁴⁹ <http://www.publicprocurement.be/nl/overheidsopdrachten/regelgeving/wetten>

5.

MECHANISMEN UITSLUITEND
GERICHT TOT DE STAAT OM
STRUCTURELE HERVORMINGEN
TE BEKOMEN DIE TOEKOMSTIGE
SCHENDINGEN VOORKOMEN:
GRONDWETTELIJKE MECHANISMEN
VOOR DE BESCHERMING VAN
MENSENRECHTEN

5. MECHANISMEN UITSLUITEND GERICHT TOT DE STAAT OM STRUCTURELE HERVORMINGEN TE BEKOMEN DIE TOEKOMSTIGE SCHENDINGEN VOORKOMEN: GRONDWETTELIJKE MECHANISMEN VOOR DE BESCHERMING VAN MENSENRECHTEN

■ Beroep tot vernietiging

Bij een beroep tot vernietiging gaat het Grondwettelijk Hof na of een formele wet de grondwettelijke rechten en vrijheden respecteert. Bij strijdigheid wordt de formele wet nietig verklaard. Het kan gebruikt worden om de wetgeving die aangenomen werd door het federale Parlement (wetten) en de parlementen van de Gemeenschappen en gewesten (decreten en ordonnanties) nietig te verklaren wanneer ze in strijd zijn met fundamentele grondrechten, met inbegrip van de rechten van niet-staatsburgers.

Voorwaarden:

- De termijn voor het indienen van de vordering is zes maanden na de bekendmaking van de bestreden norm in het Belgisch Staatsblad.
- Het Hof kan enkel toetsen aan de Grondwet; het kan niet direct de naleving van internationale verdragen toetsen.
- Iedere bij wet aangewezen overheid of elke persoon die doet blijken van een belang optreden als verzoekende partij. «Eenieder die doet blijken van een belang» dekt natuurlijke personen of rechtspersonen, private of publieke, en van elke nationaliteit, die ongunstig worden geraakt door de bestreden norm.

Prejudiciële vragen bij het Grondwettelijk Hof (en voor het HvJ-EU¹)

- Een rechtscollege kan prejudiciële vragen aan het Grondwettelijk Hof stellen over de verenigbaarheid van wetkrachtige normen met de mensenrechtelijke bepalingen in de Grondwet.
- Het Grondwettelijk Hof kan ook prejudiciële vragen overmaken aan het HVJ-EU om te bepalen of nationale regels EU-wetgeving respecteren, met inbegrip van de EU-Verdragen en het Handvest van de Grondrechten. Prejudiciële vragen kunnen betrekking hebben op de interpretatie of de geldigheid van EU-wetgeving.
- Noch de NGO's, noch de slachtoffers hebben proceshoedanigheid voor het HvJ-EU. Zij moeten het verzoekschrift indienen bij het Grondwettelijk Hof.
- De uitspraak van het HvJ-EU beslist niet over de concrete zaak: Het Grondwettelijk Hof moet de uitspraak van het HvJ-EU afdwingen op nationaal niveau. Indien de prejudiciële beslissing vaststelt dat de nationale norm in strijd is met EU-wetgeving, moet het Grondwettelijk Hof de bestreden norm vernietigen.
- Er is ook een spoedprocedure voor uitzonderlijke omstandigheden gerelateerd aan vrijheid, veiligheid en rechtvaardigheid.
- Prejudiciële vragen hebben gezag van gewijsde (res judicata) effect, d.i. dit gerechtelijk mechanisme kan niet geactiveerd worden als er al een uitspraak over hetzelfde onderwerp bestaat. Ze zijn ook bindend voor alle nationale rechterlijke instanties van de lidstaten, zelfs als ze naar andere lidstaten verwijzen. Als een EU-norm werd nietig verklaard, zijn ook de nationale wetten die erop gebaseerd zijn ongeldig.
- Dit mechanisme heeft al mensenrechten beschermd m.b.t. toegang tot de rechter inzake milieuaangelegenheden², consumentenbescherming, enz³.

1 https://europa.eu/european-union/about-eu/institutions-bodies/court-justice_nl

2 http://ec.europa.eu/environment/aarhus/pdf/notice_accessstojustice.pdf

3 http://www.eur-charts.eu/wp-content/uploads/2012/03/EUR-Charts_Test-Achats_V16_2011.pdf

Resultaat: Een vordering tot vernietiging biedt geen direct herstel aan slachtoffers. Het kan echter mogelijk maken om structurele wettelijke tekortkomingen te herstellen die aan de basis liggen van mensenrechtenschendingen door bedrijven. Normen bestrijden die mensenrechtenschendingen door bedrijven toelaten kan meer impact hebben dan aanklachten tegen individuele bedrijven, en kan toekomstig misbruik voorkomen.

6.

HOE KAN DE
TENUITVOORLEGGING VAN
RECHTELIJKE UITSPRAKEN
GEVRAAGD WORDEN?

6. HOE KAN DE TENUITVOORLEGGING VAN RECHTELIJKE UITSPRAKEN GEVRAAGD WORDEN?

Een definitieve rechterlijke uitspraak moet uitgevoerd worden om een effectief rechtsmiddel te waarborgen.

Voorwaarden:

- Tenuitvoerlegging dient aangevraagd worden door het slachtoffer of de belanghebbenden die de uitspraak bekomen heeft/hebben.
- Het Gerechtelijk Wetboek voorziet in verschillende maatregelen voor dit doel, bijvoorbeeld bewarende beslagmaatregelen in geschillen over activa, om ervoor te zorgen dat de activa worden bewaard tot de definitieve uitspraak (Art. 1955-62 Burgerlijk Wetboek). Een inventaris kan tevens gevraagd worden om de hoeveelheid en de waarde van de activa te evalueren.
- In sommige gevallen kan de preventieve uitvoering verzocht worden zonder te wachten op een uitspraak in hoger beroep. Slachtoffers zijn dan wel gehouden tot een kantonnement, d.i. ze moeten een bepaald bedrag in consignatie geven.
- Andere voorlopige maatregelen kunnen worden genomen, zowel in de gewone procedures als in vorderingen tot staking.

Waar? Bij de beslagrechters in België.

Resultaat: Deze procedure is een onderdeel van het recht op effectief herstel en/of verhaal, omdat ze de mogelijkheid biedt om rechterlijke uitspraken uit te voeren door herstel of/en verhaal toe te kennen, zoals bv. teruggave, schadevergoeding of sancties.

Tenuitvoerlegging van rechterlijke uitspraken in grensoverschrijdende zaken

Als de mensenrechtenschendingen gepleegd werden buiten de EU, en een gunstige uitspraak buiten de EU in België afgedwongen moet worden, zal de uitspraak een exequatur moeten volgen, dat wil zeggen, de procedure om een buitenlandse rechterlijke uitspraak in België uit te voeren.

Voorwaarden:

- «Brussel I bis»¹ (Art. 36.1 en 39): rechterlijke uitspraken uitgesproken in EU-lidstaten zullen erkend worden in andere lidstaten zonder een speciale procedure.
- De EU-verordening inzake de Europese executoriale titel² voor niet-betwiste schuldvorderingen en de EU-verordening inzake wederzijdse erkenning van beschermingsmaatregelen³ in burgerlijke zaken kan eveneens van toepassing zijn.
- De procedure voor grensoverschrijdende niet-EU rechterlijke uitspraken wordt geregeld door internationale overeenkomsten geldig in België en de Staat die het vonnis aflevert, bijvoorbeeld de Conventie van Lugano⁴, de verdragen van de Haagse Conferentie⁵ voor internationaal privaatrecht, of andere gerelateerde verdragen⁶.
- Als er geen verdragen van toepassing zijn, is het Belgisch Wetboek van internationaal privaatrecht van toepassing, samen met de regels van het Gerechtelijk Wetboek en het Consulaire Wetboek. Die regelen de vereisten voor de rechterlijke uitspraak (finaliteit), formele vereisten (authentieke akte, vertaling, legalisering, apostille), de omstandigheden voor de afwijzing van een exequatur-verzoek (openbare orde, schending van de rechten van verdediging, enz.) en de bevoegde autoriteiten (rechtbanken, administratieve entiteiten).

1 <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/en/ALL/?uri=CELEX%3A32012R1215>

2 <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2004:143:0015:0039:EN:PDF>

3 <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=celex%3A32013R0606>

4 <http://curia.europa.eu/common/recdoc/convention/en/c-textes/lug-idx.htm>

5 <https://www.hcch.net/>

6 http://diplomatie.belgium.be/nl/Verdragen/databank_van_verdragen

A photograph of two individuals wearing full-body silver decontamination suits, including hoods and face shields. They are standing in an industrial or laboratory setting with a yellow floor. The image is semi-transparent, serving as a background for the text.

7.

ALS GEEN VAN DE NATIONALE
MECHANISMEN TOEGANG GEVEN
TOT EFFECTIEF HERSTEL
EN/OF VERHAAL...

7.1. INDIVIDUELE KLACHTEN VOOR HET EUROPEES HOF VOOR DE RECHTEN VAN DE MENS (EHRM)⁵⁰

Slachtoffers kunnen klachten indienen m.b.t. schendingen van mensenrechten beschermd door het Europees Verdrag voor de Rechten van de Mens (EVRM⁵¹) en de protocollen geratificeerd door België.

Voorwaarden:

- De procedure wordt geregeld in het EVRM, en in het Reglement van het Hof⁵².
- Klachten⁵³ kunnen alleen gericht worden tegen een lidstad van de Raad van Europa voor schendingen begaan in hun rechtsgebied. Dit is in principe territoriaal, maar bij wijze van uitzondering kan het ook extraterritoriaal zijn.
- Alle beschikbare interne rechtsmiddelen moeten uitgeput zijn.
- De verjaringstermijn om de klacht in te dienen is zes maanden na de kennisgeving van de definitieve rechterlijke uitspraak van de nationale rechter, of vanaf het moment dat de klager kennis heeft van de nationale einduitspraak.
- Slachtoffers of hun familieleden kunnen de klacht indienen. Andere belanghebbenden (zoals NGO's) kunnen de klacht indienen wanneer zij kunnen aantonen dat zij ook slachtoffer zijn van de schending. NGO's kunnen ook optreden als *amicus curiae* ('vriend van het Hof') om informatie te verstrekken.

50 <http://www.echr.coe.int/Pages/home.aspx?p=home>

51 http://www.echr.coe.int/Documents/Convention_ENG.pdf

52 http://www.echr.coe.int/Documents/Rules_Court_ENG.pdf

53 <http://www.echr.coe.int/Pages/home.aspx?p=applicants&c=>

- Slachtoffers moeten onderdanen van een lidstaat zijn of op het grondgebied van een lidstaat zijn op het moment van de schending.
- Wanneer een wet of een administratieve regeling de mensenrechten zou kunnen schenden, kunnen potentiële slachtoffers een klacht indienen. Dit mag echter geen algemene klacht tegen de wet of administratieve regeling zijn.

Resultaat: De staat kan worden veroordeeld tot het herstellen van de situatie die bestond voor de schending, tot het betalen van schadevergoeding of tot het herzien van wetgeving om herhaling van mensenrechtenschendingen te voorkomen. Sommige arresten in milieuaangelegenheden, bijvoorbeeld, hebben een staat veroordeeld wegens het niet-reguleren van het bedrijfsleven, gebaseerd op het recht op een gezond leefmilieu⁵⁴ en gezonde werkomstandigheden, bijvoorbeeld door slachtoffers van asbest⁵⁵.

Voorlopige maatregelen¹ kunnen aangevraagd worden als dringende maatregelen nodig zijn tegen een dreigend risico op onherstelbare schade.

- De slachtoffers moeten aantonen dat zij een ernstige en onomkeerbare schade zouden kunnen lijden.
- Deze maatregelen duren maximaal de duur van de procedure voor het EHRM.
- Voorlopige maatregelen worden meestal opgelegd in verband met het recht op leven en het verbod van foltering, onmenselijke of vernederende behandeling of bestraffing. Ze zijn tot nu toe niet gebruikt voor mensenrechtenschendingen door bedrijven.

¹ http://www.echr.coe.int/Documents/FS_Interim_measures_ENG.pdf

⁵⁴ http://www.echr.coe.int/Documents/FS_Environment_ENG.pdf

⁵⁵ <http://hudoc.echr.coe.int/eng#%7B%22itemid%22:%5B%222001-141567%22%5D%7D>

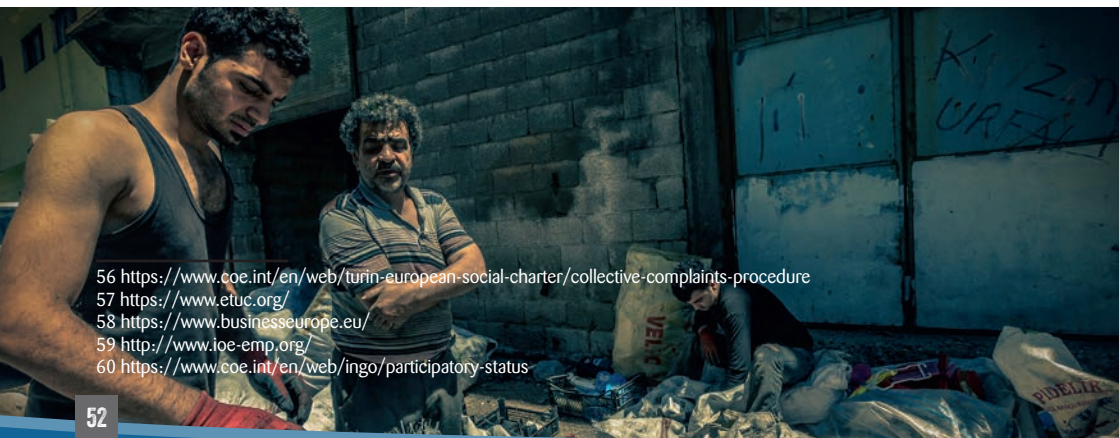
7.2. DE COLLECTIEVE KLACHTENPROCEDURE⁵⁶ VOOR HET EUROPEES COMITE VOOR SOCIALE RECHTEN VAN DE RAAD VAN EUROPA:

Dit mechanisme beschermt de mensenrechten opgenomen in het Europees Sociaal Handvest, wat betekent dat alleen schendingen van dit Handvest ingeroepen kunnen worden in de klacht.

Voorwaarden:

- Uitputting van binnenlandse rechtsmiddelen is niet nodig, en de klagers moeten slachtofferschap niet bewijzen.
- De volgende organisaties hebben proceshoedanigheid om de klacht in te dienen: het Europees Verbond van Vakverenigingen (EVV)⁵⁷, Business Europe⁵⁸ (voorheen: UNICE), de Internationale Organisatie van Werkgevers (OIE)⁵⁹, internationale NGO's die participatieve status⁶⁰ genieten en die door het Governmental Committee goedgekeurd zijn, nationale werkgeversorganisaties en vakbonden.

Resultaat: Dit mechanisme streeft het herstel van schendingen na die voortvloeien uit wetgeving of nationale procedures, alsook het voorkomen van toekomstige schendingen. De beslissing van het Comité voor Sociale Rechten stelt vast of het Europees Sociaal Handvest geschonden is.

56 <https://www.coe.int/en/web/turin-european-social-charter/collective-complaints-procedure>

57 <https://www.etuc.org/>

58 <https://www.business-europe.eu/>

59 <http://www.ioe-emp.org/>

60 <https://www.coe.int/en/web/ingo/participatory-status>

7.3. VN-SYSTEEM VAN INDIVIDUELE KLACHTEN⁶¹

Acht van de VN-verdragen, d.i. CCPR- OP⁶², CERD⁶³ (14), CAT⁶⁴ (22), CE-DAW-OP⁶⁵, CRPD-OP⁶⁶, CED⁶⁷ (31), CESC-OP⁶⁸ and CRC-OP⁶⁹, staan individuele klachten toe. Omdat het desbetreffende Comité een individuele klacht onderzoeken, moet de betrokken lidstaat⁷⁰ zijn bevoegdheid erkend hebben.

Voorwaarden:

Elk VN-Comité heeft enkele bijzonderheden, maar de meest relevante ontvankelijkheidscriteria zijn:

- Slachtoffers moeten de klacht indienen, tenzij zij aan een derde partij schriftelijke toestemming geven om dit te doen, of de toestemming onmogelijk te verkrijgen is. Groepen van slachtoffers kunnen een klacht indienen, maar collectieve vorderingen zijn dient niet toegelaten.
- De schendingen moeten hebben plaatsgevonden na de inwerkingtreding van het relevant verdrag/protocol, met uitzondering van voortdurende schendingen.
- De klacht mag nog niet ingediend zijn bij een andere internationale instantie.
- Alle interne rechtsmiddelen moeten uitgeput zijn, behalve wanneer er ernstige bewijzen zijn dat de nationale procedures onredelijk lang duurt of ondoeltreffend is.

Resultaat: Het Comité stelt vast in een beslissing of er sprake is van een schending. Het kan ook aanbevelingen richten aan de lidstaat en de naleving ervan opvolgen.

61 <http://www.ohchr.org/Documents/Publications/FactSheet7Rev.2.pdf>

62 <http://www.ohchr.org/EN/ProfessionalInterest/Pages/OPCCPR1.aspx>

63 <http://www.ohchr.org/EN/HRBodies/CERD/Pages/CERDIndex.aspx>

64 <http://www.ohchr.org/EN/HRBodies/CAT/Pages/CATIndex.aspx>

65 <http://www.ohchr.org/EN/ProfessionalInterest/Pages/OPCEDAW.aspx>

66 <http://www.ohchr.org/EN/HRBodies/CRPD/Pages/OptionalProtocolRightsPersonsWithDisabilities.aspx>

67 <http://www.ohchr.org/EN/HRBodies/CED/Pages/CEDIndex.aspx>

68 <http://www.ohchr.org/EN/ProfessionalInterest/Pages/OPCESCR.aspx>

69 <http://www.ohchr.org/EN/HRBodies/CRC/Pages/CRCIndex.aspx>

70 <http://indicators.ohchr.org/>

Tijdelijke maatregelen¹ kunnen gevraagd worden tegen een verdragsstaat bij het desbetreffende Verdrag om onherstelbare schade aan slachtoffers te voorkomen.

- Het verzoek moet ingediend worden door de eiser en moet naar behoren gemotiveerd zijn.

¹ <http://www.ohchr.org/EN/HRBodies/TBPetitions/Pages/IndividualCommunications.aspx#specialcircumstances>

7.4. ANDERE MECHANISMEN:

Structurele hervormingen of verhaal kan ook gezocht worden via andere internationale mechanismen, bv. degene die voorzien zijn door de Internationale Arbeidsorganisatie⁷¹. Als de schending gekoppeld is aan een project gefinancierd door de Europese Investeringsbank (EIB)⁷² kunnen de slachtoffers de klachtenprocedure van de EIB volgen.

⁷¹ <http://www.ilo.org/global/lang-en/index.htm>

⁷² <http://www.eib.org/infocentre/publications/all/complaints-mechanism-policy.htm>

Federaal Instituut voor Duurzame Ontwikkeling (FIDO)

Hertogstraat 4 – 1000 Brussel

T +32 2 501 04 65

<http://www.duurzameontwikkeling.be>

Auteur: Faculteit Rechten_UAntwerpen_Liliana.LizarazoRodriguez@uantwerpen.be

Verantwoordelijke uitgever: Dieter Vander Beke, Directeur FIDO

Grafische vormgeving en druk: IMPRIBEAU

Tweede Indruk: Juni 2018

Wettelijke depot: D/2017/11945/9

Deze publicatie is gemaakt en afgedrukt op een duurzame manier.

Cette publication est également disponible en Français

This publication is also available in English

Diese Publikation ist auch auf Deutsch verfügbar

